

Таким чином, згідно результатів дослідження В. Н. Дублянського і Б. М. Смольнікова, показник активності карстового процесу для Подільсько-Буковинської області становить 0,23 %, який, як виявилось, є набагато нижчим, ніж в інших карстових районах світу в гіпсах (для Башкирії – 1,65%, Кишертсько-Суксунського району – 0,80, за Максимовичем, 1963 р.) [3, с. 110-112].

У 1968 р. О. Д. Кучерук обгрунтував роль гідродинамічних умов на розвиток карстових процесів. В тому ж році дослідження відкладів гелльвету проведені науковцем на території Опілля, Західного Поділля і Гологоро-Кременецького кряжу (район Рогатина, Бережан, Козлова) виявили вулканічні туфи і туфіти, що на його думку свідчить про не останню роль ювенільних вод у розвитку карсту в постміоцені. Наступна серія досліджень встановлює глибину залягання, середній дебіт, хімічний склад, твердість, напірність, мінералізацію вод, шляхи живлення нижніх закарстованих водоносних горизонтів і коефіцієнт фільтрації для них. Ці показники були визначені для міоценових, верхньокрейдових, турон-сенонських, сеноманських, юрських, девонських, силурійських відкладів.

Список використаних джерел

1. Кучерук О. Д. Карст західної частини Поділля і маршрути туристських походів в райони його поширення. Вид-во Львівськ. держ. ун-ту, Львів, 1954. –104 с.
2. Кучерук О. Д. Карст Подолья. – К.: Наукова Думка, 1976. – 194 с.
3. Ломаев О.О. Умови розвитку та районування карсту Волино-Поділля// Фіз. географія та геоморфологія, 1970.

Мазуркевич О.

*магістрант II курсу спеціальності 103 Науки про Землю
Науковий керівник – доц. Дем'ячук П.М.*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АГРАРНОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ДОВКІЛЛЯ ЗАЛІЩИЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Сільськогосподарське виробництво має найбільш тривалий вплив на природне середовище Заліщицького району. Територія району характеризується високим ступенем освоєння земель, земельний фонд якого складає 4,9% від площі земель Тернопільської області. У структурі земельного фонду 72,4% займають сільськогосподарські угіддя, в тому числі рілля – 59,6%.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Питання про аграрне навантаження широко розглядається у сучасній науковій літературі, зокрема у працях М. Д. Гродзинського. Для обчислення аграрного навантаження ним запропонована формула, яка синтезує вплив низки факторів, найголовнішими з яких є площа сільськогосподарських земель та їх розораність [1]. Питання екологічної стійкості ґрунтів проти деградації вивчалися науковцями Інституту агроєкології та біотехнології УААН, зокрема Н.В. Козловим, Н.В. Палапою [2]. Ними екологічна стійкість ґрунтів проти деградації оцінювалась за співвідношенням ріллі до сумарної площі екологічностабілізуючих угідь (лісовкриті території, лукопасовишні, водні угіддя, болота тощо). Максимальна стійкість ґрунтів проти деградації спостерігається при співвідношенні ріллі менше 20% і екологічностабілізуючих угідь більше 80%, підвищена – 20-37 і 63-80, порогова – 38-54 і 46-62, низька – 53-70 і 30-45% відповідно. Території, в межах яких більше 70% припадає на рілля і менше 30% на екологічностабілізуючі угіддя, володіють дуже низькою протидеградаційною здатністю [2]. Висвітленню питань пов'язаних із стійкістю ґрунтів до антропогенного навантаження в межах Тернопільської області, присвячено кілька наукових робіт, зокрема Л. Янковської [3 та ін.].

Постановка завдання. Метою даного дослідження є встановлення територіальних відмінностей та групування територій сільських рад Заліщицького району за ступенем АН та екологічною стійкістю ґрунтів проти деградації, а також, на основі співставлення даних показників, групування районів області за необхідністю проведення заходів щодо оптимізації сільськогосподарського виробництва.

Методика дослідження. Аналіз аграрного навантаження (далі – АН) на територію Заліщицького району проводився за допомогою таких критеріїв, серед яких: показник розораності території, показник площі сільськогосподарських угідь, обсяг внесених добрив, показник поголів'я великої рогатої худоби та свиней, показник площі зрошуваних земель, дані щодо видів сільськогосподарських культур, що вирощуються, та ін. Показник розораності території характеризує стан земельних ресурсів. Він визначається традиційно як відношення площі ріллі до площі району. З обсягом внесення добрив і пестицидів пов'язана проблема забруднення навколишнього середовища та продукції землеробства.

Ще один показник – поголів'я великої рогатої худоби та свиней – дуже важливий і введений тому, що вплив великих тваринницьких комплексів порівнюється з впливом на природне середовище великого міста. Вид сільськогосподарських культур багато в чому характеризує ступінь впливу сільського господарства на природне середовище,

оскільки відомо, що зернові справляють менше навантаження на землю, аніж технічні та овочеві культури. Тому з урахуванням особливостей спеціалізації сільського господарства Заліщицького району за критерій було обрано питому вагу ріллі, зайнятої під зернові культури та буряки (середній показник за 5 років). Інтенсивність сільськогосподарського впливу оцінювалася за 5-бальною шкалою, для чого діапазон значень кожного критерію був розбитий на 5 інтервалів. Інтегральний показник є сумою всіх зазначених вище показників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ґрунтовий покрив Заліщицького району різноманітний. Майже всю територію займають ґрунти різного ступеня опідзоленості. Найбільш поширеними ґрунтами на території району є чорноземи опідзолені, які залягають у західній частині району і займають 29%, чорноземи реградовані – 16,6%, опідзолені ґрунти становлять 8%. Лучні і болотні ґрунти залягають на понижених елементах рельєфу – балкових долинах і заплавах.

Першим кроком дослідження було з'ясування територіальних відмінностей АН у розрізі сільських рад району.

Порівняння результатів інтегральних показників АН в розрізі рад засвідчило (рис.1), що максимальні значення (45-46 балів) має Винятинська і Садківська сільські ради (*високий рівень АН*). До групи з *підвищеним рівнем АН* належать Заліщицька міська рада, Головчинська, Кошилівська, Слобідська та інші сільські ради. До групи з *помірним показником АН* віднесено Блищанську, Буряківську, Ворвулинську та інші сільські ради. Найнижчий, *мінімальний показник АН* (25-29 балів) характерний для Городоцької, Касперівської, Кулаківської та Нирківська сільських рад.

Проведені дослідження засвідчують те, що максимальне і підвищене АН спостерігається у тих радах, де великий відсоток розораності та є великі тваринницькі комплекси, а також у тих радах, в яких в основному вирощують овочі і буряки, оскільки вони мають більший вплив на ґрунт ніж зернові. Мінімальний показник АН спостерігається в основному вздовж р. Дністер, тут с/г менш розвинене, тому що тут зосереджені заповідні об'єкти.

Другим кроком роботи було визначення екологічної стійкості ґрунтів проти деградації. Основним чинником, що негативно позначається на потенціалі стійкості ґрунтового покриву, є значна стрімкість схилів, пов'язана з особливостями рельєфу Заліщицького району, який має риси ступінчастоподібної височини, розчленованої глибокими долинами допливів Дністра (р. Джурин, р. Серет) та Серету (р. Тупа, р. Храмова) та густою яружно-балковою мережею. Це, власне, й зумовлює вразливість ґрунтів до ерозійних процесів.

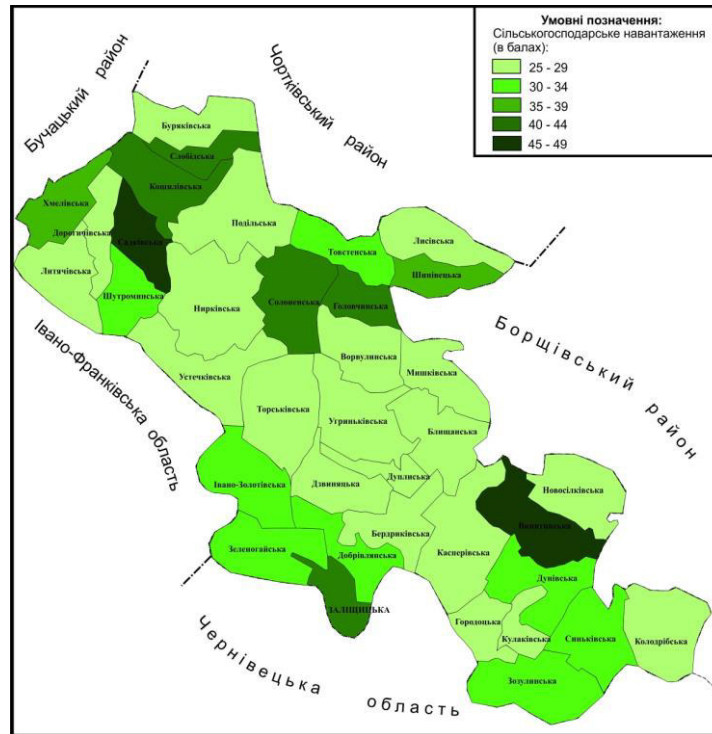

Рис. 1. Аграрне навантаження на територію Заліщицького району в розрізі рад

Користуючись даними, наведеними у роботі Л. Янковської, нами виділено чотири групи рад з різним ступенем екологічної стійкості ґрунтів проти деградації. *Високу стійкість* проти деградації мають ґрунти Литячівської, південної частини Дорогичівської, південно-західної частини Устечківської та західної частини Іване-Золотівської сільських рад (належать до I групи), оскільки тут зосереджені землі природо-заповідного фонду. Центральна частина району: межиріччя Джурин-Тупа характеризується рівнем стійкості *вище середнього* (II група), а межиріччя Тупа-Серет – належить до *середнього рівня стійкості* (III група). І лише східна частина Заліщицького району (східніше від р. Серет) має найнижчий рівень стійкості (IV група), й відноситься до категорії *нижче середнього*, згідно з градацією, розробленою Л. Янковською [3] для Тернопільської області.

Останнім кроком роботи було співставлення показників АН та екологічної стійкості ґрунтів проти деградації в розрізі рад та групування районів області за необхідністю проведення заходів щодо

оптимізації сільськогосподарського виробництва. Проведення радикальних заходів необхідне на землях тих рад, які характеризуються високим АН та пониженою екологічною стійкістю ґрунтів проти деградації. Додаткові та планові заходи потрібно проводити на землях тих рад, які мають підвищене та помірне АН та середню екологічну стійкість ґрунтів проти деградації. До третьої групи віднесені території рад (переважна більшість рад району), у межах яких передбачається проведення планових заходів щодо оптимізації сільськогосподарського виробництва.

Висновки. Територія Заліщицького району вирізняється значним аграрним навантаженням. Для раціональнішого й ефективнішого використання ґрунтів, як основного засобу сільськогосподарського виробництва, необхідна зміна структури земельних угідь за рахунок зниження частки орних земель та збільшення площі екологічностабілізуючих. Частина таких територій повинна сягати не менше 36% від загальної площі.

Список використаних джерел

1. Гродзинський М.Д. Стійкість геосистем до антропогенного навантаження. – К.: Лікей, 1995. – 233 с.
2. Козлов Н.В., Палапа Н.В. Современные причины деградации и агроэкологическое состояние пахотных земель Украины // Сучасні проблеми охорони земель.– Ч.1.– К., 1997.– С. 86-88.
3. Янковська Л.В. Стійкість ґрунтів до антропогенного навантаження // Наукові записки ТДПУ ім. В.Гнатюка. Серія Географія. – 2002. - №2. – С. 189-192.

Рижуля О.

*магістрантка II курсу спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
Науковий керівник – доц. Питуляк М.В.*

ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ШУМСЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Метою статті є аналіз екологічного стану земельних ресурсів Шумського району.

Для розвитку господарського комплексу країни земля є одним із найважливіших природних ресурсів. Підґрунтям для створення ефективної державної програми національного землекористування є виявлення теоретико-методологічних засад аналізу екологічної стійкості земель, планування стратегії підтримки екологічної стійкості земель, методичне обґрунтування і розробка практичних рекомендацій